

**Oponentský posudek
na disertační práci Bartoloměje Mariána Čačíka
Vliv judikatury Ústavního soudu na uspořádání vztahů církve a státu
v České republice**

Dostalo se mi té cti, že jsem byl na zasedání Vědecké rady Institutu kanonického práva v Lublinu dne 14. 6. 2021 ustanoven oponentem doktorské disertační práce PaedDr. ICLic. Mgr. Bartoloměje Mariána Čačíka, O.Praem. „Vliv judikatury Ústavního soudu na uspořádání vztahů církve a státu v České republice“

Předkládaná disertace má meziodvětvový charakter: zasahuje do právních dějin, do práva kanonického a do českého práva konfesního a ústavního. Práce má část historickou, zabývající se ústavním soudnictvím a institucí ústavního soudu u nás, a část obsahující tématicky uspořádaný přehled jeho (z konfesně právního hlediska) nejvýznamnější judikatury. Formálně je rozdělena do devíti dále členěných kapitol.

V první, úvodní kapitole (*Vývoj vztahů mezi církví a státem od r. 1918*) shrnuje disertant vývoj vztahů mezi církví (zejm. katolickou) a československým, resp. českým státem od vzniku samostatné Československé republiky v roce 1918 až do doby po rozpadu československé federace. Tyto vztahy byly zprvu poznamenány většinově silným antikaticismem a v oblasti práva byly vyjádřeny úsilím řady prvorepublikových politiků o odluku církve od státu, chápanou *prima facie* jako odluku církve od jejího majetku, a od uvalení státního dozoru na její činnost. Československá ústava z roku 1920 však na koncepci odluky resignovala a vztah státu a církví včetně tzv. věcí „mixti fori“ měl být *pro futuro* upravován jak obecně jednotlivými státními zákony, tak (později a v případě katolické církve) mezinárodní smlouvou. V československých vládách převážil realistický postoj, takže navzdory prezidentem Masarykem vyprovokované tzv. „Marmaggiho aféře“ v souvislosti s husovskými oslavami roku 1925 mohlo o dva roky později dojít ke sjednání vládního modu vivendi se Svatým stolcem. Po intermezzu v podobě Protektorátu Čechy a Morava (1939–1945) a po skončení druhé světové války v období tzv. „limitované demokracie“ (1945–1948), kdy už se ve vládní politice projevují výrazné proticírkevní trendy, dochází po komunistickém převratu k masivním „právním“ (ve skutečnosti však spíše protiprávním) represím vůči církvím. Jejich hlavním legislativním instrumentem byly zejm. tzv. „nové církevní zákony“ (spíše však proticírkevní zákony) z roku 1949, s jistými úpravami platné až do roku 1989, kdy v tehdejším Československu došlo ke změně politických poměrů a vztah státu a církví byl nově legislativně upraven (zejm. zákonem o církvích a náboženských společnostech z roku 1991). Církvím byla přiznána potřebná míra autonomie (viz 3. kap.), ovšem bez toho, že by jí současně byla umožněna i ekonomická samostatnost (otázka restitucí církevního majetku).

Lze konstatovat, že disertant v této kapitole výstižně zhodnotil všechny zásadní milníky ve vztazích československého státu a církve ve sledovaném období.

Druhá kapitola (*Ústavní soud ČR a význam jeho judikatury*) je věnována českému ústavnímu soudu: jeho historii, kompetenci, organizaci, procesu před ním, jeho soudcům a významu jeho judikatury pro tvorbu práva. První část kapitoly věnuje disertant historii ústavního soudnictví u nás (s jeho určitými zárodky už v ústavním pořádku podunajské monarchie) od jeho vzniku roku 1920 za tzv. první republiky do

jeho útlumu za protektorátu a formálním zániku v roce 1948, kdy Ústava 9. května s ústavním soudnictvím nepočítala (nad dodržováním ústavnosti tehdy „bděla“ Komunistická strana Československa). Druhá část této kapitoly se týká současné podoby ústavního soudnictví v ČR, obnoveného po roce 1989 (jeho postavení mezi orgány justice, struktury, obsazení, vlivu jeho judikatury apod.).

V třetí kapitole (*Autonomie církví a náboženských společností*) disertant pojednává o relativní nezávislosti církví při správě jejich věcí jak v českém právním řádu, tak v judikatuře ústavního soudu. Česká ústavně právní úprava – Listina základních práv a svobod) je v této oblasti vcelku konformní s obsahem mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána. Rezervy (a někdy i značné) proto spatřuje autor jednak v nyní platném „prováděcím“ zákoně o církvích a náboženských společnostech (2002), popř. v dalších „běžných“ zákonech, jednak v jejich aplikaci orgány státní správy. A právě zde se otevřel prostor pro rozhodovací činnost ústavního soudu, která vyznívala zásadně (až na poslední problematické rozhodnutí v kauze M. Opatrné) *in favorem* autonomie církví.

Čtvrtá kapitola (*Církevní právnické osoby*) se zabývá právním postavením organizací s právní subjektivitou, jejichž zakladatelem je církev – tedy tzv. církevních právnických osob. Otázka vyvstala zejména v souvislosti s politikou sociálně demokratické vlády, která usilovala o maximální možné restrikce práv církví – v daném případě o právo na zakládání svých vlastních organizací. V případě katolické církve šlo zejména o odmítání evidence charit ze strany Ministerstva kultury ČR. I zde ústavní soud judikoval ve prospěch církví. „Arogantní a šikanózní postoj a přístup k církvím ze strany Ministerstva kultury“ (s. 176 práce) se projevil i v tom, že tento ústřední orgán státní správy se prakticky odmítl nálezem ústavního soudu řídit (viz kauzu Charity Lipník). Další zásah ústavního soudu do této problematiky církevních právnických se týkal novely zákona o církvích a náboženských společnostech, která chtěla existenci církevních charitativních organizací ne-li znemožnit, tedy alespoň maximálně ztížit. Problematickou reakcí ústavního soudu považuje disertant za „zásadní selhání tohoto garanta ústavnosti a spravedlnosti českého právního systému“ (s. 189); je prý „ukázkou sílicích levicových tendencí v české politice“ (s. 191), které se nevyhnuly ani ústavnímu soudu.

Předmětem páté kapitoly (*Církevní majetek a jeho restituce*) je choulostivá otázka obecné restituce církevního majetku po změně politických poměrů v roce 1989. Disertant ji nazývá „trapným polistopadovým politickým evergreenem, k jehož řešení však nedokázala nalézt odvahu žádná vláda, za stálého tlaku (nejen) levicových politických uskupení, které si skrytě, někdy však i značně veřejně přály, aby k žádným církevním restitucím nedošlo.“ (s. 194). A právě zde se nejvýrazněji (a to nakonec kladně) projevila úloha ústavního soudu a jeho judikatury (s akcentem na tzv. „legitimní očekávání“), bez něž by zřejmě k restitucím vůbec nedošlo. Že ani cesta ústavního soudu směrem k nápravě majetkových křivd spáchaných na církvi nebyla přímočará, o tom svědčí např. jeho právně zcela pochybený nález (2005), v němž tento soud vylučuje církve a církevní právnické osoby z možnosti domáhání se vydání majetku podle obecných právních předpisů s odvoláním na údajně „omisivním úkonem projevenou vůli zákonodárce“ (!) nevydávat církvi jiný majetek, než ten, který byl předmětem výčtových zákonů. Nakonec byl ústavním soudem smeten i nejapný pokus levice o snížení restitučních náhrad formou vysokého zdanění.

Šestou kapitolu (*Spor o katedrálu sv. Víta*) věnuje disertant speciální (a pro církve neúspěšné) restituční „kauze katedrála“ – sporu o vlastnické právo k pražskému domu sv. Víta, Václava a Vojtěcha. V něm podle disertanta „české soudy, včetně Nejvyššího i Ústavního soudu, (...) sehrály spíše smutnou roli“ (s. 272). Jejich rozhodovací činnost v této kauze (zejm. v případě Nejvyššího soudu ČR) evokují – přirozeně právně nedokazatelné – podezření, že i „nezávislé soudy“ v případě potřeby rozhodují na politickou objednávku vlády. Před nepředvídatelným rozhodnutím ústavního soudu byla žalující církvi ústavní stížnost vzata zpět a spor byl tehdy alespoň nějak vyřešen dohodou sporných stran.

O tzv. výhradě ve svědomí pojednává autor v sedmé kapitole (*Výhrada svědomí*). Zde mohl disertant odkázat na jedinou českou monografii na toto téma (L. Madleňáková, *Výhrada svědomí jako součást svobody myšlení, svědomí a náboženského vyznání*, Praha 2010), jakkoli ta byla vydána ještě před publikací zákonů rozhodných pro možnost uplatnění výhrady ve svědomí v oblasti zdravotnictví. Několik (i významných) nálezů ústavního soudu v této věci disertant nepodrobuje žádné negativní kritice.

Další dvě kapitoly jsou věnovány dvěma tzv. „zvláštním“ právům akreditovaných církví podle zákona o církvích a náboženských společnostech v judikatuře ústavního soudu. O „zvláštní“ práva se ovšem jedná jen z hlediska státu, avšak pro věřící jde o zcela samozřejmá práva, jimiž (spolu)realizují své oprávnění na výkon ústavně garantované náboženské svobody:

Tak osmá kapitola (*Povinnost mlčenlivosti duchovních*) pojednává o uznávané povinné mlčenlivosti duchovních. Český právní řád dispensuje duchovní akreditovaných církví a náboženských společností v souvislosti se zpovědním (popř. – u nekatolických církví – obdobným) tajemstvím od tzv. oznamovací povinnosti u vybraných trestných činů, nikoli však od povinnosti jejich překažení. V posledně jmenovaném případě ovšem „v praxi půjde povětšinou o záležitost toliko hypotetickou“ (s. 301). V jednom případě státem uznávané mlčenlivosti duchovních (na základě ústavní stížnosti náboženské společnosti Svědků Jehovových) judikoval i ústavní soud.

Konečně poslední devátá kapitola (*Církevní sňatky*) má za téma civilně právní relevanci manželství uzavřených před kompetentním duchovním akreditované církve. Zákonná právní úprava nevzbuzuje žádné pochybnosti, s Listinou základních práv a svobod je plně konformní a ústavní soud v této věci rozhodoval jen ojedinele na základě více či méně konfuálních ústavních stížností, které však napadaly spíše institut civilního rozvodu církevně uzavřeného manželství.

Disertant práci ústavního soudu během posledních třiceti let i v oblasti konfesněprávní hodnotí vesměs kladně, třebaže některé nálezy či rozhodnutí tohoto soudu podrobuje ostré (a nepochybně oprávněné) kritice. Ovšem „jakkoli garant a strážce ústavnosti – Ústavní soud – nebyl (tak jako každá lidská instituce) uchráněn omylů a přešlapů ve svém rozhodování, jeho roli na poli ochrany práv a svobod církví a náboženských společností (i jejich jednotlivých členů) lze hodnotit povětšinou vysoce

pozitivně, jakkoli by si to třeba právě vládnoucí reprezentace někdy představovala jinak“ (s. 315).

Práce, obsahující vedle výše uvedeného také úvod a závěr, je opatřena přiměřeným poznámkovým aparátem, polsko-anglickým resumé a výkazem bibliografie. Má celkem 355 číslovaných stran.

Celkové hodnocení

Doktorand v předložené disertační práci prokázal, že se v problematice českého konfesního práva (*ius ecclesiasticum externum publicum*) výborně orientuje a že si osvojil metody vědecké práce. Téma doktorské disertace zpracoval *lege artis* a využil při tom veškerou zásadní literaturu (z povahy věci převážně českou), ovšem zejména kompletní judikaturu ústavního soudu, která se k tomuto tématu váže. Za vědecké novum jeho práce považuji skutečnost, že jde o první skutečně komplexní zpracování problematiky českého ústavního soudnictví ve vztahu k právnímu postavení církví a náboženských společností i k subjektivním právům jednotlivých věřících.

Ani jako oponent nenacházím na předložené práci žádné formální nebo materiální nedostatky, které by stály za zmínku.

Z á v ě r

Protože předkládaná disertační práce splňuje požadavky kladené obvykle na vědecké práce tohoto druhu, rád ji doporučuji k obhajobě a navrhuji, aby následně byl disertantovi přiznán titul doktora (ve zkratce „Ph.D.“).

ks. prof. dr. Ignác Hrdina, O.Praem.

Katolická teologická fakulta UK v Praze,
Katedra pastorálních oborů a právních věd

V Praze dne 7. 7. 2021

Recenzja
rozprawy doktorskiej Bartoloměja Mariána Čačíka:
Wpływ orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego na organizację
stosunków Kościoła i państwa w Republice Czeskiej

Miałem zaszczyt bycia powołanym, na posiedzeniu Rady Naukowej Instytutu Prawa Kanonicznego w Lublinie, dnia 14. 6. 2021 r., na recenzenta rozprawy doktorskiej PaedDr. ICLic. Mgr. Bartoloměja Mariána Čačíka, O. Praem. „Wpływ orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego na organizację stosunków Kościoła i państwa w Republice Czeskiej”

Przedstawiona rozprawa ma charakter międzywydziałowy: odwołuje się do historii prawa, prawa kanonicznego oraz czeskiego prawa wyznaniowego i konstytucyjnego. Praca ma część historyczną, skupiającą się na sądownictwie konstytucyjnym i instytucji Trybunału Konstytucyjnego w naszym kraju, a także część zawierającą uporządkowany tematycznie przegląd jego najważniejszego (z punktu widzenia prawa wyznaniowego) orzecznictwa. Formalnie jest ona podzielona na dziewięć dodatkowo dzielonych rozdziałów.

We wprowadzającym rozdziale pierwszym (*Rozwój stosunków między Kościołem a państwem od 1918 r.*) doktorant streszcza rozwój stosunków między Kościołem (szczególnie Kościołem katolickim) a państwem czechosłowackim i następnie czeskim, od powstania niepodległej Republiki Czechosłowackiej w 1918 r. do czasu po rozpadzie federacji czechosłowackiej. Stosunki te naznaczał początkowo większościowo silny antykatolicyzm, a w dziedzinie prawa wyrażały się przez wysiłki szeregu polityków Pierwszej Republiki, aby doprowadzić do rozdziału Kościoła od państwa, rozumianego *prima facie* jako oddzielenie Kościoła od jego majątku oraz przez nałożenie nadzoru państwowego na jego działalność. Konstytucja czechosłowacka z 1920 r. zrezygnowała jednak z koncepcji rozdziału, a stosunki państwa i Kościoła, w tym tzw. sprawy „mixti fori”, miały być *pro futuro* regulowane zarówno ogólnie przez poszczególne przepisy krajowe w ogóle, jak i (później i w przypadku Kościoła katolickiego) przez traktat międzynarodowy. W rządach czechosłowackich przeważało podejście realistyczne, więc pomimo sprowokowanej przez prezydenta Masaryka tzw. „afery Marmaggio” w związku z obchodami święta Jana Husa w 1925 r., dwa lata później mogło dojść do wynegocjowania przez rząd *modus vivendi* ze Stolicą Apostolską. Po intermezzo w formie Protektoratu Czech i Moraw (1939–1945) i po zakończeniu II wojny światowej w okresie tzw. „ograniczonej demokracji” (1945–1948), kiedy już w polityce rządowej pojawiają się silne tendencje antykościelne, dochodzi po przewrocie komunistycznym do ogromnych „prawnych” (w rzeczywistości jednak raczej bezprawnych) represji wobec kościołów. Ich głównym instrumentem legislacyjnym były tzw. „nowe prawa kościelne” (raczej jednak przeciwkościelne) z 1949 r., z pewnymi modyfikacjami obowiązujące do 1989 r., kiedy to zmieniły się okoliczności polityczne w ówczesnej Czechosłowacji i stosunki między Kościołem i państwem zostały od nowa wyregulowane prawnie (w szczególności w formie ustawy o kościołach i społecznościach religijnych z 1991 r.). Kościołom przyznano niezbędny stopień autonomii (patrz rozdział 3), ale nie umożliwiono im przy tym samodzielności gospodarczej (kwestia restytucji majątku kościelnego).

Można powiedzieć, że w tym rozdziale doktorant trafnie ocenił wszystkie podstawowe kamienie milowe w stosunkach między państwem czechosłowackim a Kościołem w omawianym okresie.

Rozdział drugi (*Trybunał Konstytucyjny Republiki Czeskiej oraz znaczenie jego orzecznictwa*) poświęcony jest czeskiemu Trybunałowi Konstytucyjnemu: jego historii, kompetencjom, organizacji, procesowi przed nim, jego sędziom oraz znaczeniu jego orzecznictwa dla prawotwórstwa. Pierwszą część rozdziału doktorant poświęca historii sądownictwa konstytucyjnego u nas (z pewnymi początkami już w konstytucyjnym porządku monarchii habsburskiej) od czasu jego powstania w 1920 r. za tzw. Pierwszej Republiki, do jego wygaszenia za czasów protektoratu i formalnego rozwiązania w 1948 r., kiedy Konstytucja 9 Maja nie przewidywała sądownictwa konstytucyjnego (nad poszanowaniem konstytucyjności „czuwała” wtedy partia Komunistyczna Partia Czechosłowacji). Druga część tego rozdziału dotyczy obecnej formy sądownictwa konstytucyjnego w Republice Czeskiej, odnowionego po 1989 r. (jego pozycji wśród organów sądownictwa, struktury, obsadzenia, wpływu jego orzecznictwa itp.).

W rozdziale trzecim (*Autonomia kościołów i stowarzyszeń religijnych*) doktorant omawia względną niezależność kościołów w zarządzaniu swoimi sprawami, zarówno w czeskim porządku prawnym, jak i w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego. Czeskie podstawy prawa konstytucyjnego – Karta Podstawowych Praw i Wolności) są w tej dziedzinie zgodne z treścią traktatów międzynarodowych, wiążących dla Republiki Czeskiej. Dlatego autor dostrzega rezerwy (czasami nawet znaczne) zarówno w obecnym prawie „wdrażającym” o kościołach i społecznościach religijnych (2002), ewentualnie w innych „zwykłych” przepisach, jak i w ich zastosowaniu przez organy władzy publicznej. I tu właśnie otwiera się przestrzeń do decyzyjności Trybunału Konstytucyjnego, która zasadniczo (z wyjątkiem ostatniej problematycznej decyzji w sprawie M. Opatrné) brzmiała *in favorem* autonomii Kościoła.

Czwarty rozdział (*Kościelne osoby prawne*) dotyczy statusu prawnego organizacji posiadających osobowość prawną, których założycielem jest Kościół – czyli tzw. kościelnych osób prawnych. Kwestia istotna była w szczególności w kontekście polityki rządu socjaldemokratycznego, który starał się maksymalnie ograniczyć prawa kościołów – w tym przypadku prawo do zakładania własnych organizacji. W przypadku Kościoła katolickiego chodziło przede wszystkim o odmowę rejestracji organizacji charytatywnych przez Ministerstwo Kultury Republiki Czeskiej. Również w tym przypadku Trybunał Konstytucyjny rozstrzygał na korzyść kościołów. „Arogancka i szykanująca postawa i podejście do kościołów ze strony Ministerstwa Kultury” (str. 176 pracy) wyrażało się również w tym, że ten organ władzy centralnej praktycznie odmówił kierowania się orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego (zob. sprawa organizacji charytatywnej Lipník). Kolejna interwencja Trybunału Konstytucyjnego w tej kwestii problematyki kościelnych osób prawnych dotyczyła zmiany ustawy o kościołach i społecznościach religijnych, która chciała uniemożliwić istnienie kościelnych organizacji charytatywnych lub przynajmniej maksymalnie je utrudnić. Doktorant uważa problematyczną reakcję Trybunału Konstytucyjnego za „zasadniczą porażkę tego gwaranta konstytucyjności i sprawiedliwości czeskiego systemu prawnego” (str. 189); ma być „demonstracją nasilających się tendencji

lewicowych w polityce czeskiej” (str. 191), która nie ominęła również Trybunału Konstytucyjnego.

Przedmiotem rozdziału piątego (*Majątek kościelny i jego restytucja*) jest delikatna kwestia ogólnej restytucji mienia kościelnego po zmianie sytuacji politycznej w 1989 r. Doktorant nazywa ją „wstydliwym polistopadowym politycznym evergreenem, na rozwiązanie którego żaden z rządów nie znalazł odwagi, przy stałej presji ze strony (nie tylko) lewicowych grup politycznych, które skrycie, a czasem i dość otwarcie, życzyły sobie, aby do żadnych restytucji kościelnych nie doszło” (str. 194). Tu właśnie najwyraźniej (i w końcu pozytywnie) objawiła się rola Trybunału Konstytucyjnego i jego orzecznictwa (z naciskiem na tzw. „uzasadnione oczekiwania”), bez których do restytucji prawdopodobnie w ogóle by nie doszło. Na przykład, że droga Trybunału Konstytucyjnego do korekty krzywd majątkowych wyrządzonych Kościołowi nie była prosta, świadczy o tym jego z prawnego punktu widzenia bardzo wątpliwe ustalenie (2005), w którym sąd ten wyklucza Kościół i kościelnej osoby prawne z możliwości dochodzenia roszczeń majątkowych na mocy ogólnie obowiązujących przepisów, powołując się na rzekomo „wolę ustawodawcy okazaną w postaci aktu wykluczającego” (!), aby nie wydawać Kościołowi majątku innego niż ten, która była przedmiotem odpowiednich ustaw. Wreszcie Trybunał Konstytucyjny unicestwił również podjętą przez lewicę próbę ograniczenia rekompensat restytucyjnych przez wysokie opodatkowanie.

Doktorant poświęca Rozdział 6 (*Spór o katedrę św. Wita*) szczególnej (i dla Kościoła nieudanej) restytucyjnej "sprawie katedry" - sporowi o prawo własności praskiej katedry św. Wita, Waclawa i Wojciecha. Tutaj, według doktoranta, „czeskie sądy, w tym sąd Najwyższy i Trybunał Konstytucyjny, (...) odegrały raczej smutną rolę” (str. 272). Ich decyzje w tej sprawie (w szczególności w przypadku Sądu Najwyższego Republiki Czeskiej) budzą – naturalnie prawnie nieuzasadnione – podejrzenia, że nawet „niezależne sądy” w razie potrzeby podejmują decyzje na zamówienie polityczne rządu. Przed nieprzewidywalnym orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego skarga konstytucyjna Kościoła jako powoda została wycofana, a spór został wtedy przynajmniej w jakiś sposób rozstrzygnięty w drodze porozumienia stron.

O tzw. sprzeciwie sumienia autor mówi w rozdziale siódmym (*Sprzeciw sumienia*). Tutaj doktorant mógł powołać się na jedyną czeską monografię na ten temat (L. Madleňáková, *Sprzeciw sumienia jako część wolności myśli, sumienia i religii*, Praga 2010), jednak została ona wydana jeszcze przed publikacją przepisów określających zastosowanie sprzeciwu sumienia w dziedzinie opieki zdrowotnej. Doktorant nie poddaje kilku (także istotnych) ustaleń Trybunału Konstytucyjnego w tej sprawie żadnej negatywnej krytyce.

Kolejne dwa rozdziały poświęcone są dwóm tzw. „specjalnym” prawom akredytowanych kościołów, na mocy ustawy o kościołach i społecznościach religijnych w orzecznictwie sądu Trybunału Konstytucyjnego. Są to jednak prawa „specjalne” tylko z punktu widzenia państwa, zaś dla wierzących są to prawa całkowicie oczywiste, dzięki którym (wspólnie) realizują swoje prawa do korzystania z konstytucyjnie gwarantowanej wolności religijnej.

Rozdział ósmy zatem (*Obowiązek zachowania tajemnicy przez duchownych*) dotyczy uznanego obowiązku zachowania tajemnicy przez duchownych. Czeski porządek prawny zwalnia duchowych akredytowanych kościołów i społeczności religijnych w związku z tajemnicą spowiedzi (lub, w przypadku kościołów niekatolickich, podobnej) od tzw. obowiązku zgłaszania wybranych czynów przestępczych, ale nie od obowiązku zapobiegania im. W tym ostatnim przypadku jednak „w praktyce pozostanie to głównie kwestia hipotetyczna” (str. 301). W jednym przypadku uznanego przez państwo zachowania tajemnicy przez duchownych (w następstwie skargi konstytucyjnej ze strony społeczności religijnej świadków Jehowy) orzekał także Trybunał Konstytucyjny.

Wreszcie tematem ostatniego, dziewiątego rozdziału (*Małżeństwa kościelne*) jest znaczenie cywilno-prawne małżeństw zawartych przed kompetentnym duchownym akredytowanego kościoła. Regulacje prawne nie budzą żadnych wątpliwości, są w pełni zgodne z Kartą Podstawowych Praw i Wolności, a Trybunał Konstytucyjny orzekał w tej sprawie jedynie sporadycznie, na podstawie mniej lub bardziej mylących skarg konstytucyjnych, które jednak kwestionowały raczej instytucję rozwodu cywilnego małżeństwa zawartego w kościele.

Doktorant ogólnie pozytywnie ocenia pracę Trybunału Konstytucyjnego w ciągu ostatnich trzydziestu lat także w obszarze prawa wyznaniowego, chociaż niektóre ustalenia lub orzeczenia tego sądu poddaje ostrej (i niewątpliwie uzasadnionej) krytyce. Jednak „choć gwarant i strażnik konstytucyjności – Trybunał Konstytucyjny – nie uchronił się (jak każda instytucja ludzka) przed błędami i pomyłkami w podejmowaniu decyzji, jego rolę w dziedzinie ochrony praw i wolności kościołów i społeczności religijnych (jak również ich poszczególnych członków) można oceniać w zdecydowanej większości pozytywnie, chociaż możliwe, że aktualne władze czasami oceniałyby to inaczej” (str. 315).

Praca, zawierająca również, oprócz powyższych, także wprowadzenie i zakończenie, zaopatrzona jest w odpowiedni zestaw przypisów, polsko-angielskie streszczenie oraz wykaz bibliografii. Ma ogółem 355 numerowanych stron.

O g ó l n a o c e n a

Doktorant w przedłożonej rozprawie doktorskiej wykazał, że ma on znakomitą orientację w problematyce czeskiego prawa wyznaniowego (*ius ecclesiasticum externum publicum*) oraz że opanował metody pracy naukowej. Przedmiot rozprawy doktorskiej został opracowany *lege artis*, przy użyciu całej podstawowej literatury (w związku z charakterem sprawy przeważnie czeskiej), ale przede wszystkim pełnego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego związanego z danym tematem. Za naukowe *novum* jego pracy uważam fakt, że jest to pierwsze prawdziwie kompleksowe opracowanie problematyki czeskiego sądownictwa konstytucyjnego w odniesieniu do statusu prawnego kościołów i społeczności religijnych, a także subiektywnych praw poszczególnych wierzących.

Także jako recenzent nie znajduję w przedłożonej pracy żadnych godnych wzmianki braków formalnych ani materialnych.

Wniosek

Ponieważ przedłożona rozprawa doktorska spełnia wymogi stawiane standardowo tego rodzaju pracom naukowym, z radością polecam ją do obrony i sugeruję, aby następnie przyznano doktorantowi stopień doktora (w skrócie "Ph.D.").

ks. prof. dr. Ignác Hrdina, O. Praem.

Wydział Teologii Katolickiej Uniwersytetu
Karola w Pradze,
Katedra spraw pastoralnych i nauk prawnych

W Pradze dnia 7. 7. 2021